

**Danijela Juričič Čargo in Lilijana Žnidaršič Golec:
Vodnik po urbarjih Arhiva Republike Slovenije,
4. zvezek – Urbarji iz zbirke mikrofilmskih kopij in zbirke
digitalnih kopij ter urbarji iz raznih fondov in zbirk**
Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2020, 215 strani

Ob izidu 1. zvezka Vodnika po urbarjih Arhiva Republike Slovenije s podnaslovom *Urbarji v zbirki urbarjev in fondih zemljiških gospodstev leta 2005* sta avtorici dr. Danijela Juričič Čargo in dr. Lilijana Žnidaršič Golec načrtovali izid treh zvezkov. Prvemu zvezku sta po načrtih torej sledila še dva: 2. zvezek leta 2009 s podnaslovom *Urbarji v upravnih in rodbinskih fondih ter delu fonda Terezijanski kataster za Kranjsko* in 3. zvezek leta 2013 *Urbarji Ljubljanske in Novomeške kresije v fondu Terezijanski kataster za Kranjsko*. Po pravilih bi moralo biti torej njuno delo zaključeno, toda zgodovinarki in arhivistki, ki sta velik del svojega dela posvetili prav raziskovanju urbarjev, sta že v 3. številki napovedali izdajo še enega dela. Z izdajo četrtega dela sta ponovno olajšali delo raziskovalcem, saj tako kot prejšnji trije zvezki tudi ta prinaša veliko informacij, do katerih se raziskovalci/zgodovinarji največkrat zelo težko dokopljejo ali se sploh ne. Četrty zvezek je torej dragocen predvsem s tega vidika, da dobimo podatke o urbarjih, ki so resda v tujini, vendar je raziskovanje po njih mogoče v Arhivu Republike Slovenije, kjer hranijo kopije teh urbarjev.

Avtorici v uvodniku poudarita, da je med izdajo tretjega in četrtega zvezka minilo kar sedem let, vendar jima tega ne moremo zameriti. Namreč, v vmesnem času, leta 2016, je pod odličnim uredništvom dr. Lilijane Žnidaršič Golec in dr. Matjaža Bizjaka izšla strokovna monografija *Urbarji na Slovenskem skozi stoletja*, ki je bil nadgradnja istoimenskega simpozija.

V najnovejšem zvezku je popisanih kar 291 urbarjev (210 kopij urbarjev in 81 urbarjev v fizični obliki, ki so bili najdeni ali pridobljeni po letu 2013).

Največ, kar 195 urbarjev, je dosegljivih na mikrofilmih, 15 je digitalizatov. Kopije na mikrofilmih so nastale v 50., 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, večinoma v treh arhivih: v Pokrajinskem zgodovinskem arhivu Gorica, v Državnem arhivu v Trstu in v Madžarskem nacionalnem – državnem arhivu v Budimpešti. Nastali so na temelju različnih meddržavnih dogovorov in sistematičnega evidentiranja gradiva v tujini, pomembnega za slovensko zgodovino. Mikrofilme je mogoče pregledati v čitalnici ARS. Digitalizati, ki so novejšega izvora, so dosegljivi tudi na spletni strani ARS. Danes so del Zbirke dopolnilnih mikrofilmov s signaturo SI AS 1087.

Zanimivo je tudi to, da je bilo v sedmih letih na novo odkritih ali pridobljenih kar 81 urbarjev, ki so nastali večinoma v 18. stoletju. Več kot polovica jih je v fondu SI AS 6 – Reprezentanca in komora za Kranjsko. Najzanimivejša je zgodba urbarja graščin Školj in Razdrto iz leta 1687, ki ga je leta 2019 kupil ARS v antikvariatu Zuckerman v Trstu.

Poglavju, ki podrobno razloži vsebino zvezka, sledijo nadalje poglavja, ki jih že poznamo iz prvih treh zvezkov: Načela in elementi popisa, Literatura, Kratice in okrajšave, Osnovna shema popisa, Popis urbarjev oz. kopij urbarjev, Kazalo pravnih in fizičnih oseb ter krajev in kratek povzetek v nemškem jeziku.

Zelo dobrodošel je bogat seznam literature, ki obsega kar 62 različnih del (posamezni prispevki in monografije), ki se nanašajo na urbarje in so izšli v zadnjih letih, po drugi strani je na seznamu tudi nekaj starejših del, ki lahko uporabniku pomagajo pri razumevanju gradiva in pri nadaljnjem raziskovanju.

Znana shema popisa iz prejšnjih zvezkov, ki obsega 14 točk (stara in nova signatura, naslov v slovenskem jeziku in v izvirniku, časovni obseg, dodatna vsebina, zunanji opis, posebnosti, restavriranje, stopnja ohranjenosti, jezik urbarja, pravni status in stopnja izdelave, sekundarna provenienca in objave), je bila za novi zvezek nekoliko prilagojena. Novemu zvezku je dodan še en element

popisa, in sicer Podatki o kopiji (pojavnost oblika, format, kakovost), nekoliko širša sta elementa Prejšnja signatura in Zunanji opis. Prejšnja signatura je v bistvu signatura urbarja v tujem arhivu, Zunanji opis pa ima dodatne podatke, ki se nanašajo na kopijo urbarja na mikrofilmu.

Najobširnejše poglavje zvezka je seveda popis urbarjev, ki si sledijo po abecednem vrstnem redu pravnih oseb oziroma sedežev zemljiških posesti/uradov, rodbin, gospodstev. Prepričana sem, da je bil pregled mikrofilmov kar zamuden. Kopije so črno-bele, včasih je kakšna slika vmes megljena zaradi nepazljivega fotografiranja, morda je pri fotografiranju prišlo tudi do kakšne napake (izpuščena stran, ni prefotografiran celoten urbar), ni mogoče izmeriti natančnih mer urbarja, ne vidijo se barve pisave, tako se ne vidi niti ohranjenost urbarja. Avtorici seveda opozorita tudi na vse te pomanjkljivosti. Arhivisti smo tovrstnega gradiva seveda vajeni, toda sama osebno veliko raje listam po »pravih« knjigah, kot gledam mikrofilmane kopije. Popis 291-ih urbarjev vsebuje kar 299 opomb, kar ponovno priča o tem, da sta avtorici vsak urbar obdelali zelo temeljito. V opombah najdemo dodatne razlage o urbarju, ki so za raziskovalca zelo dobrodošle (dodatne razlage o jeziku urbarja, letnicah nastanka urbarja, posestih, ki jih zajema urbar, imenu krajev, podatke o posamezni družini, manj znanih pojmi ipd.). Npr. pod opombo št. 70 pri urbarju graščine Dobra je razložen pojem *kurija*, ki ga moramo razlikovati od rimske kurije ali pomena kurije pri volitvah sredi 19. stoletja v Avstrijskem cesarstvu. Gre za »madžarsko« kurijo, ki označuje majhen podeželski dvorec oziroma plemiško hišo, in tudi posest, ki je pripadala dvorcu.

Preden sem dodobra pregledala zvezek, sem bila prepričana, da sta avtorici naredili kakšno napako pri madžarskih naslovih, krajih, imenih, kar se prevečkrat zgodi v različni zgodovinski literaturi. Zelo prijetno sem bila presenečena, da je vse napisano povsem pravilno, z vsemi pikami, črtami in strešicami. Ker vem, da je veliko madžarskih urbarjev digitaliziranih in dostopnih na spletni strani www.hungaricana.hu, me je zanimalo, ali sta pri posameznem urbarju navedli tudi ta podatek oziroma povezavo/link. Tudi tukaj sta nalogo opravili več kot odlično. To je še dodaten dokaz, da ne gre dvomiti o nobenem zapisu v zvezku, ki sta ga naredili.

Zelo lepa je tudi zunanost vodnika. Naslovnico krasi veduta Gorice iz okoli leta 1637, na zadnji platnici pa je fotografija iz zraka Grada na Goričkem, sedeža nekdanjega gospostva Gornja Lendava.

Že na prvi strani uvoda avtorici napovesta izid petega zvezka, ki je načrtovan v letu 2021 in v katerem bodo objavljeni temeljni podatki za urbarje iz prvih štirih zvezkov, vključno s skupnim kazalom. Popolna zbirka oziroma arhivski pripomoček, ki jo mora imeti na knjižni polici vsak zgodovinar!

Gordana Šovegeš Lipovšek

Sodraških 800, monografija ob 800-letnici prve pisne omembe Sodražice

Sodražica: Občina Sodražica, 2020, 919 strani

Ob 800-letnici prve pisne omembe Sodražice (7. aprila 1220 je bila v listini, napisani na gradu Turjak, prvič omenjena skupaj z Ribnico in naseljem Vinice) je tamkajšnja Občina izdala in založila obsežno monografijo tega kraja. Na 919 straneh v trdi vezavi je prikazana zgodovina naselja, ki, po podatkih Statističnega urada (2018), šteje le nekaj čez 800 prebivalcev, celotna občina pa dobrih 2.100.

Monografija je rezultat štiriletnega dela uredniškega odbora, ki je vklju-